

Bene Zoltán

Viszonyok

Zé minden reggel lement a Szaladi kocsmába, napi második kávéját meginni. Kedvelte a Szaladi kocsmát, még a lófogú pultos irányában is rokonszenvet táplált. Szerette a Herkules presszót is, a buszállomás mellett, a piac szélén, mindig kedvesen mosolyogtak rá a kiszolgáló lányok, s kérdés nélkül készítették a kávéját meg a fröccsét. Zét ez gyöngye pillanataiban az otthonossághoz hasonló érzéssel töltötte el. Hitte, ezeken a helyeken ismerik. Holott azonkívül, hogy az ábrázatát megkülönböztették más ábrázatoktól, s tisztában voltak azzal, a kávé kis cukorral issza, egyéb nélkül, a fröccsöt meg nagy kortyokban, ezeken kívül mit sem tudtak felőle. Egy alkalommal a Herkulesben fölolvastott néhány szakaszt abból a versből, amit éppen fordított. A pincérlány csak idétlenül vihogott, nyilván azt hitte, most jól kikezdték vele, noha Zé szándékai tiszták voltak és ártatlanok. Máskor a Szaladi kocsmában a lófogú pultost örvendeztette meg egy argentin boksznovella magyarra ültetett verziójával. Semmiféle hatást nem ért el. Mintha a falnak beszélt volna, pedig a pultosnak. Eszébe jutott a falra hányt borsó esete, ettől azonban erősen elszégyellte magát, hiszen a faltok még mindig ott éktelenkednek a hálószobája falán. Végképp elkenődött.

Zé időről időre fölkereste Gét, gyerekkori pajtását, mellesleg többgyerekes családját, hogy neki olvasson órák hosszát, miközben a nő főz, vasal, mereng, gyereket tesz tisztába.

– Olyan vagyok neked, mint a rádió – jegyezte meg egy alkalommal Zé.

– Legalább nem énekelsz fülsértő nótákat – felelt Gé, egyébiránt magyar-ének szakos tanár.

– Az már igaz – bólintott Zé.

Folytatta a fölolvast.

Valahányszor hazaért Vé, Gé férje, Zé már rekedtre beszélte a hangszálait. Pálinkával öblítették, mielőtt elbúcsúztak. Különös módon Zé mégsem érezte azt az otthonosságot Génél, amit mind mohóbban kutatott.

Amikor elérkezett a nyár, Zé buszozni és villamosozni kezdett. Szúrós izzadság- és mosdatlanságszag uralkodott a tömegközlekedés járművein. Mivel a megszokottnál is nagyobb forrósággal köszöntött be a nyár, ragacsossá vált a világ. Ez Zét kifejezetten zavarta, de uralkodott magán. A város szélére, a fellengzősen kertvárosi övezeteknek nevezett, falusias hangulatú településrészekre utazott reggelenként, délben meg vissza a lakótelepekre, vagy a belvárosba. A délelőttöket végiglódörögte, tengett-lengett, barátkozott a kóbor kutyákkal,

az ég madaraival, hőségtől kába lepkékkel, kerítések tövébe ájult macskákkal. Bekukkantott az udvarokba, a kapualjakba, az ereszek alá, az alélt kandúrok füle mögé, a tikkadt tyúkok tollai közé. Sehol semmit nem lelt. Minden délután csalódottan és kedvetlenül tért haza.

Mint nyár elején rendszerint, abban az esztendőben is megkapta a meghívókat. Zé négy fordítóegyesületnek volt tagja, ezek közül kettő a műfordítókat, kettő a szakfordítókat tömörítette. Júliusban és augusztusban valamennyi szervezet táborokat és konferenciákat szervezett, hogy a tagok fejlődjenek szakmailag, ismerkedjenek egymással, cseréljenek eszmét és névjegyet és építsenek hasznos kapcsolatokat. Zé soha nem ment el ezekbe a táborokba. Életében egyetlen egyszer vett részt egy kétnapos műfordító találkozón, s olyan idegenül érezte magát, hogy még hosszú évekig kísértette rémálmaiban az a szorongó érzés. Többé feléje se nézett az ilyesféle rendezvényeknek.

Mindennek ellenére nem szigetelődött el teljesen: elsősorban a világháló révén tartotta a kapcsolatot jó néhány fordítóval és egy-két műhellyel; nagy ritkán pedig a fővárosba is el kellett (ahogyan a fővárosiak mondják: fel kellett) vonatoznia szakmai ügyekben. Olyankor reggel ment, délután vagy este jött.

A szakmai táborokban, szimpóziumokon már csak azért sem vett részt, mert mindannyiszor megbetegedett, valahányszor el kellett hagynia a várost, amelyben él. Meggyőződése szerint ez annak lehet csalhatatlan jele, hogy ő szereti ezt a várost. Arról elképzelése sem volt, a város vajon szereti-e őt – nem mintha ez nem lett volna fontos, persze. Az volt. Nagyon is. Ám egyértelmű válasz híján is ragaszkodott élete teréhez, amit olykor valódi élettérnek érzett, olykor egészen másnak. Egyszer heteket, hónapokat töltött azzal, hogy számára kedves irodalmi alkotásokat válogatott össze, csupa olyat, ami kapcsolható „szűkebb pátriájához”, majd műfordító ismerőseit, kollégáit arra kérte, fordítsák le ezeket a műveket. Noha egy fillért sem tudott fizetni, mégis négy nyelvre (franciára, angolra, németre és olaszra) sikerült lefordíttatnia az anyagot, ő maga pedig spanyolra ültette át a szövegeket. A hatnyelvű válogatással kilincselni kezdett a városi hivataloknál, potentátoknál, hátha támogatnák a megjelentetését egy jóképű kötet formájában. Nem támogatták. Próbálkozott ezzel-azzal. Sikertelenül. Már rég feladta a tervét, mikor egy este az egyik utcasarkon beleszaladt Pébe, hajdani osztálytársába. Egészen pontosan nem is Pébe ütközött, hanem az Audijába. Pé először megjijedt, hogy elütött valakit, ám amikor látta, hogy csak Zé az, megnyugodott, megkönnyebbült. Cserébe kiadatta Zé hatnyelvű válogatását igényes, szép formában az egyik helyi kiadóval, amelyik (nem) melleleg a zsebében volt.

A város, amelyben Zé él, hivatalosan észre sem vette a kiadványt. A városban élők túlnyomó többsége úgyszintén nem. Mikor más városok néhány írástudója elismerően nyilatkozott a kötetről, Zé földijeit jobb esetben megvonták a vállukat. Akadt, aki megsértődött. Olyan is, aki úgy találta, az ilyesmi fölösleges. Mások kijelentették, Zé mindezt pusztán azért tette, mert saját magát akarja reklámozni a kiadvány által. Zé tehát *nyomul*. Mikor ez a vélemény a fülébe jutott, Zének azonnal eszébe ötlöttek a nyár eleji menetrendszerű meghívók. S rögtön utána a nagynevű műfordító, akit évekkel azelőtt lektorának rendelt a kiadó, amelyiknek éppen dolgozott. Tisztán emlékezett, ahogy azon a régmúlt estén az idős mester

fanyar hangon meséli, hogy a műfordító táborokban, konferenciákon hemzsegek a feltörekvő fordítók, *nyomulnak*, tülekednek. Odapofátlankodnak a befutottakhoz haverkodni; simulnak azokhoz, akiktől ilyen-olyan előnyöket remélnek; hízelegnek a potenciális megrendelőkhez – borzasztó az egész... Zé kifejezte szívbeli örömét, amiért nem jár az ilyen „bulik”-ba. Mentora jóízűen göcögött és vérszemet kapott. Arról regélt hosszasan, hányan hívták már őt ebédre, vacsorára úgynevezett kollégák, hogy aztán közbenjárását kérik ügyeikben. Földézte az időket, amikor a kizárólag műfordításokat közlő lap redakciójában dolgozott. Akkortájt olyan népszerűvé vált bizonyos körökben, mint soha életében azelőtt vagy azután. Tanulmányok születtek klasszis fordítói stílusáról, emberi nagyságát dicsérték lépten-nyomon, hogy aztán a tanulmányok szerzői, nemkülönben a dicsőítők, műfordításaikkal bombázzák a szerkesztőségben és megbízásokért zaklassák telefonon, pártfogását kérik ösztöndíjak ügyében, ilyesmi. – Zé kitűnő memóriájában az öreg minden szava megéledt abban a pillanatban, amikor saját magával kapcsolatban hallotta a szánalmas szót: *nyomulás*. Keserű lett a szája íze nyomban, napokra elkedvetlenedett. Lám, nem csak a kocsmákban és a presszókban nem tudnak felőle semmit...

Idővel elmúlt a kedvetlensége, s csak a megszokott hiány maradt. Naphosszat ült a Szaladi kocsmában és figyelte, ahogy növekednek a pókhálók a sarkokban. A Herkules presszóban a Rigó Jancsik mértanát vizsgálta hosszán-hosszan. Bóklászott a piacon, lángost evett sült kolbással, hurkát túros lepénnyel. Hallgatta a kínai árusok karattyolását, a kofák harsány vicceit és az öregasszonyok sópánkodását. Kutatott valamit. Nem találta.

Egy reggel arra ébredt, hogy a madarak hangosan csivitelnek az ablakpárkányán. Kávét főzött, ivott, rágyújtott egy cigarettára. Élvezettel fújta ki a tüdejében megjárattott füstöt. Azon kapta magát, vigyorog, akár a tejbetők. És magasról tesz arra, mit talál és mit nem. Tojik arra is, hogy mit keres. (Mit is?) Magasról leszarja, ki ismeri és ki nem, ki jól és ki félre. Ami pedig igazából le van szarva, egészen a felismerhetetlenségig, az az otthonosság mibenléte, ha van olyan neki egyáltalán. Ha egyszer nem találja, hát nincs, és kész. Bele kell törődni, hogy ez a fogalom is egy a meg nem ragadható, pontosan meg nem magyarázható ideák közül. Legyen elég annyi, summázta Zé, hogy szeretem a várost, amiben élek, s erre bizonyítékkal is tudok szolgálni: akármilyen rövid időre kell elmennem innen, beteg leszek. Ez egy egyoldalú szerelem. Slussz, passz!

– És, szögezzük le – szavalta fennhangon Zé, elnyomva a csikket az üres kávéscsészében –, hogy a viszonzatlan szerelem semmivel sem alábbvaló, mint a viszonzott!

Újabb cigarettára gyújtott, hagyta a gyufát a körmére égni.

– Viszonyom a városomhoz viszonzatlan – dörmögte.

Majdnem elmosolyodott. A hiány azonban az ajkára forrasztotta a mosolyt.

Így, ajkára forrasztott mosollyal vette föl a telefont, mikor az agyába csörrent. Ef hívta: rohanni kell a kórházba, ha még életben akarják találni ősrégi cimborájukat, Tét. Zé életben akarta. Rohant.

Té az Új Klinika baleseti osztályán feküdt. Karjába infúziót kötöttek, a takarója alól vékony műanyag csövek nyújtóztak elő, akár valami nyápic polip cingár

karjai. Té fején turbán – amit az arcából látni lehetett, az szederjes. Zé és Ef szobroztak az ágy mellett, bámulták a hullaszínű arcszeletet szótlánul.

– Elütötte egy autó – világosította föl Ef Zét, megtörve a hosszú hallgatást.

– Nem volt akkora szerencséje, mint nekem Pével – sóhajtott Zé.

– Mert neked szerencséd volt Pével? – érdeklődött Ef.

Zé legyintett. Hosszú, hagyjuk. Álltak tovább moccanatlanul.

A Té melletti öregember egyszerre felriadt a gyógyszeres szenderegésből. Ugyanolyan ágyban feküdt, amelyben Té, annyi különbséggel, hogy az ő ágynak mindkét oldalára fehérre mázolt vasrácsokat szereltek. Nyilván, hogy ne tudjon fölkelni – Zé nyomban átlátta a helyzetet. Nem volt nehéz: amint fölérte, a bácsi azonnal megkísérelt kivergődni a vackából. Nem sikerült. Percekig kínlódott hiába. Kétségbeesetten emelte a tekintetét Zére:

– Segítsen már, kérem, ki kell mennem vizelni.

– Mi nem tudunk segíteni – jelentette ki Ef.

– De hát bepisilek! – csattant föl az öreg.

Ef a vállát vonogatta.

– Szólni kéne a nővérnek – javasolta Zé bátortalanul.

– Inkább te szólj – mondta Ef. – Én ismerem.

– Ezt nem értem – akadékoskodott Zé.

– Be fo-gok hu-gyoz-ni!

Ef halkán, már-már súgva árulta el Zének:

– Láttam a nővért, mikor jöttem. A folyosón beszélgetett egy palival. Nem vett észre, szerencséje... Kúrogattam hajdan. Érted? Már a nővért...

Zé sosem csodálkozott Ef nőügyein, ezúttal sem tette.

– És nem ő dobott ki téged, hanem te őt? – tudakolta.

– Nem értenek maguk? Süketek maguk? Összehugyozom magam, hát senki se segít?

– Hát, ő adta ki az utamat, az mondjuk igaz – vallotta be Ef. – De azt nem mondhatom, hogy barátsággal váltunk el...

Zé tudomásul vette, amit hallott, megkereste a nővért. Meg is lelte, ecsetelte neki a helyzetet. Az öregét.

– Pelenka van rajta – közölte a fehér köpenyes, vörös hajú, erősen festett nő szenvtelen arccal.

– Vagyis? – kérdezte Zé tanácstalanul.

– Vagyis? Ne törődjenek vele! – biggyesztette le vérvörösre pingált alsó ajkát a nővér. – Majd este cseréljük a pelenkáját neki is, a többinek is. Nagy öröm, elhíheti...

Zé elhitte. Visszabotorkált a kórterembe.

– Nem tud segíteni.

– Hát emberek maguk? Hagyják, hogy összehugyozzam magam? Istenem! Milyen emberek vagytok ti, he? Milyen emberek?!

– No, nekem ebből elég! – kapta föl a vizet Ef, azzal se szó, se beszéd, elviharzott. Köszönni is elfelejtett.

Zé álldigált még pár percig, a haverjába csöpögő oldatot figyelte meg a távozó csöveket. Mindegyikben gyanús színű áramlás.

– Ilyen idős fiam van – szólalt meg újra a szomszéd öregember.
– Sajnálom – motyogta Zé.
– A kurva életbe, hát még rendesen hügyálni se engedik az embert!
– Basszák meg – szögezte le Zé. Sarkon fordult. Szinte menekült a kórteremből, a kórházból.

Egyenesen a Herkules presszóba ügetett. Szüksége volt az illúzióira. A kávéra kis cukorral, egyéb nélkül. Arra az ismeretre, amivel a pincérlány rendelkezik a kávézási szokásaira vonatkozóan. Ám a Herkules presszóban éppen egy új lány szolgálta ki a vendégeket. Zé ettől még inkább elszontyolodott. Elkeseredésében mi telhetett tőle? Bár aranyárban mérték, rendelt egy nagyfröccsöt (olyat többnyire a Szaladi kocsmában ivott, ezen a helyen soha). Leült az egyik fémlábú asztalhoz, búnak eresztette a fejét. Örült volna, ha legalább Ef nem lép le. Ha együtt sajnálkoznak szegény Té fölött. Az olyan emberi lett volna. Csakhogy Ef kíméletlenül odébállt. Ráadásul Zé még csak nem is Té balsorsa, hanem a pisálni vágyó öregember miatt érezte csehül magát. Furcsa egy viszonyulás, mi tagadás: ősrégi cimborá helyett egy vadidegen vénség szomorítja el, aki előbb-utóbb kénytelen lesz pelenkába brunyálni...

– A viszonyok veszedelmesek – avatta be Zé az új felszolgáló lányt, mikor előzékenyen visszavitte a poharat. – Veszedelmes viszonyok címen írt is erről hajdan egy francia úriember.

– Tudom – mosolygott a lány. – Abból írtam a szakdolgozatomat.

Zé arca kínos vgyorrá torzult.

– Én meg játszom itt az entellektüelt – motyogta.

– Fél óra múlva végzek, beszélgethetünk Choderlos de Laclos-ról! – ajánlotta a lány.

Zé nem válaszolt, csak a fejét csóválta, miközben kilépett a presszó ajtaján. Mellbe vágta a meleg. Zé városában mindig megrekedt a hőség, így volt ez most is. Érezte, hogy a fejét égeti a nap, a torka kiszárad és csurogni kezd a gerince mellett a verejték. Ismerte ezt, átélte sokszor. Nem szerette. Ez is egy viszony, legalábbis viszonyulás. És ha őszinte akart lenni, be kellett látnia: még ebben sem lehet biztos. Adódhat helyzet, mikor örül annak, hogy a meleg mellbe vágja, a fejét égeti a nap, a torka kiszárad és csurogni kezd a gerince mellett a verejték.

– Hülyeségeken morfondírozok – mondta Zé a hajléktalannak, aki lelejmolta.

– Amiatt ne bánkódj, tesó!

Zé mégis bánkódott.

Másnap úgy döntött, hógutát kapott. Orvoshoz nem ment. Fölhívta Efet, beszélni próbált vele Téről. Ef a nővérig jutott csupán, róla visztan bővében ontotta a szót. Zé fülelt, de nem jegyezte meg a nő nevét, mást se. Egész nap heverészett, a plafont bámulta a lakásában, amely voltaképpen nem is az ő, sokkal inkább egy nagy, multinacionális bank tulajdonát képezte. Így múlt az idő. Egyszer arra riadt, hogy a kórházbéli öreg áll a kanapéja mellett, kigombolja a nadrágját, előveszi a szerszámát és vizelni kezd, míg mögötte föl nem tűnik az időközben elhízott és megvénült nővér, kezében egy hatalmas túvel, amit az öregember nyakába döf. A bácsi összecsuklik, a nővér fejhangon vihog. Zé ruhája nedves, mintha mézbe ragadt volna.

Zihálva riadt föl. A telefonja ébresztette. Az idős mester hívta, akit egykor lektorául rendeltek. Gratulált a hatnyelvű válogatáshoz. Csak emiatt kereste Zét, néhány udvarias mondat még, végül meleg hangú búcsúzás.

– És ez is egy viszony, legalábbis viszonyulás – dűnnyögte Zé kávéfőzés közben. Kis cukorral, egyéb nélkül itta, mint mindig. Jólesett. Mint mindig.

Szürkült az ég, Zé a Szaladi kocsmába tért, fröccsöt inni. Mikor fizetni akart, a lófogú pultos elhárította a pénzt.

– Erre a vendégem voltál.

Zé kérdőn vonta föl a szemöldökét.

– Csak úgy – legyintett a lófogú pultos. – Semmi különös...

– Köszönöm – biccentett Zé, elvonult az egyik félreeső asztalhoz. Figyelni, ahogy növekednek a pókhálók a sarkokban.